

Citation:

W.H. Raspers, Levensbericht A.C. Kruyt, in:
Jaarboek, 1948-1949, Amsterdam, pp. 161-170

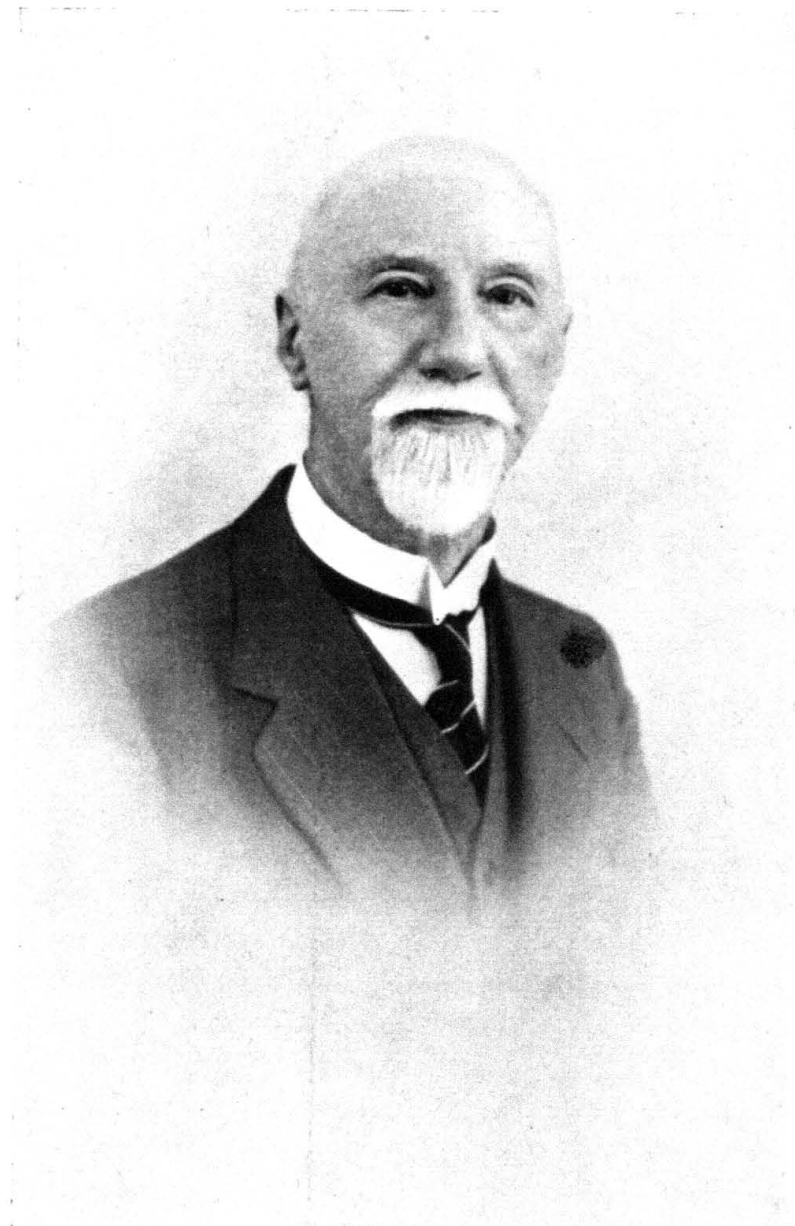
HERDENKING

VAN

ALBERTUS CHRISTIAAN KRUYT

(10 October 1869—19 Januari 1949)

Albertus Christiaan Kruyt is op 10 October 1869 te Soerabaja geboren. Zijn vader was de, te Modjowarno werkzame, zendeling *Johannes Kruyt*, zijn moeder *Dorothea Johanna van der Linden*, dochter van een Amsterdams arts. Jeugdherinneringen van Java kunnen later niet veel voor hem hebben betekend, want hij heeft er als kind slechts kort vertoefd. Reeds in 1876, op zijn zesde of zevende jaar, werd hij, samen met een anderhalf jaar ouder zusje, voor verdere opvoeding naar Nederland gezonden, en ook voordien was hij al eenmaal hier geweest tijdens een verlof van zijn ouders; thans maakten de beide kinderen de zeereis onder de hoede van de kapitein van de boot. Toen, na de schooljaren, de keus voor zijn toekomstige loopbaan vaststond, werd de jonge *Kruyt*, in het begin van het jaar 1884, opgenomen in het internaat voor de zonen van zendingen aan de Rechter Rottekade te Rotterdam, maar weldra gaat hij over naar het daarnaast gelegen zendingshuis waar hij de lessen gaat volgen. Deze cursus duurt tot 1890, en daarmee is voor hem, op twintigjarige leeftijd, de regelmatige opleiding voltooid. Aan de studie voor het zendingenambt werden toen nog niet de eisen gesteld die men sedert noodzakelijk is gaan achten; men mag dan ook aannemen, dat *Kruyt* door zelfstudie en uitgebreide lectuur later verscheidene tekorten heeft ingehaald; waarschijnlijk zullen de omgang en samenwerking met *Adriani* ook in dit opzicht betekenis voor hem hebben gehad. Wat in het bijzonder de volkenkunde betreft, in theorie werd dit vak, ook toen reeds,

Alb. C. Kruyt
(10 October 1869—19 Januari 1949)

bij de opleiding belangrijk geacht; het is evenwel weinig aan-
nemelijk dat van de wijze waarop het gedoceerd werd, grote stuw-
kracht is uitgegaan voor het vele werk dat *Kruyt* later juist
in dit opzicht heeft verricht. Wanneer hij in 1907 voor de eerste
maal hier een voordracht houdt — reeds in 1898 was hij tot corres-
pondent der Akademie benoemd — legt hij de bekentenis af, dat
hij bij zijn komst op Celebes een vrij geringe dunk meebracht
van de godsdienst en in het algemeen van de beschaving van de
zogenaamde natuervolken; het is zijn steeds nauwer geworden om-
gang met de Toradjas die hem tot beter inzicht heeft gebracht.
Reeds tijdens zijn opleiding moeten zijn uitmuntende aanleg en ook
de andere eigenschappen die hem kenmerkten — noeste vlijt, grote
energie, praktische zin en organisatietalent — de aandacht hebben
getrokken. Want toen hij in 1890, nog geen 21 jaar oud, gereed
was om door het Nederlandsch Zendelinggenootschap te worden
afgevaardigd, viel op hem de keus voor een zo verantwoordelijke
taak als de vestiging van een nieuwe zendingspost in Centraal
Celebes, in een terrein dus dat weliswaar tot het Nederlands gebied
behoorde, maar waar van feitelijk Nederlands gezag geen sprake
was; dit laatste verschijnt daar eerst vijftien jaar later.

In December 1890 komt hij, na in het huwelijk te zijn getreden
met de Nijmeegse predikantsdochter *Johanna Mouljn*, op Celebes
aan. Voorlopig vestigt hij zich in Gorontalo, van waar uit hij in de
loop van 1891 reeds enige malen het terrein van zijn toekomstige
werkzaamheid verkent. In overleg met de toenmalige assistent-
resident van Gorontalo, *Baron van Hoëvell*, was als plaats voor
de nieuwe post Poso gekozen, aan de zuidkust van de golf van
Tomini, en hier betreft in Februari 1892 *Kruyt*, alleen en als eerste
Europeaan, een noodhuisje aan het strand; aan het eind van het
volgend jaar voegt zijn vrouw zich daar bij hem.

Men kan dus zeggen, dat *Kruyt* in 1892 zijn werk op Celebes is
begonnen, en hij doet dit terstond met de volle inzet van zijn hele
persoon. Nog voordat in 1895 ook het echtpaar *Adriani* in Poso
aankomt, heeft hij reeds een grammaticale schets en een woorden-
lijst van het Bare'e gereed en gepubliceerd. Als hij in 1932 het

eiland voorgoed verlaat en naar Nederland terugkeert, heeft hij aan de verwachtingen die van hem gekoesterd werden, ten volle voldaan: zijn werk als christelijk zendeling heeft tot belangrijke resultaten gevoerd. En daarnaast heeft hij, als zelfopgelegde taak, ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek van de bevolkingsgroepen van Midden-Celebes en van verscheidene andere delen van de Archipel, een materiaal van feiten verzameld op een wijze en in een omvang die men, als verrichting van een enkel man, niet anders dan buitengewoon kan noemen.

Kruyt is een vruchtbaar auteur geweest, en ook de lijst van zijn geschriften die speciaal over volkenkundige onderwerpen handelen, is lang; ik noem hier alleen de belangrijkste. In 1906 verschijnt zijn eerste grote boek, „Het animisme in den Indischen Archipel”, dat in de jaren 1918—20 een supplement krijgt in de verhandeling „Measa, eene bijdrage tot het dynamisme der Bare’esprekende Toradja’s en enkele omwonende volken”. Op deze beide publicaties kom ik aanstonds nog even terug. Intussen is, in samenwerking met *Adriani*, het monumentale werk over „De Bare’esprekende Toradja’s van Midden-Celebes” tot stand gebracht, in 3 delen; de twee delen volksbeschrijving zijn geheel van *Kruyt’s* hand. Dit boek waarvan, onmiddellijk bij de verschijning in 1910—12, de uitnemende kwaliteiten zijn erkend, heeft de naam van *Kruyt* ook buiten Nederland bekend gemaakt als die van een gezaghebbend ethnograaf; onder de volksbeschrijvingen op Indonesisch terrein staat het mee aan de spits. Vervolgens komen geleidelijk de andere delen van Midden-Celebes aan de beurt in tijdschriftartikelen die steeds de omvang van boeken hebben. In 1920 en ’24 zijn het mededelingen over enige stammen der Zuid-Toradjas; in 1930 volgt een uitvoerige beschrijving van de meest oostelijke en tevens meest primitief gebleven groep der Oost-Toradjas, de To Wana op de oostarm van Midden-Celebes. Hierbij sluiten aan soortgelijke publicaties over de, niet meer tot de Toradjas te rekenen To Loinang en, nog verder oostwaarts, over de bewoners van Balantak en van de Banggai-Archipel. Eindelijk, in 1938, wanneer *Kruyt* al enige jaren in Neder-

land terug is, verschijnt, in de Verhandelingen der Akademie, het enorme sluitstuk van zijn Celebes-onderzoek, waarschijnlijk tevens zijn beste werk, „De West-Toradja's op Midden-Celebes”. Geeft men zich rekenschap van de moeilijkheden van velerlei aard die aan het bijeenbrengen van al deze gegevens verbonden waren, denkt men aan de lange, vaak bezwaarlijke tochten die moesten worden gemaakt door uitgestrekt wegenloos gebied, dan krijgt men enigermate een voorstelling van het plichtsgevoel en de geestdrift die *Kruyt* bij zijn werk hebben bezielde. In de eerste jaren is *Adriani* op enkele reizen zijn metgezel geweest; later, in 1918 tot '20, was het zijn zoon, de zendeling *J. Kruyt*, die aan het onderzoek deelnam en de verkregen gegevens voor een deel ook in eigen publicaties bewerkte. Leest men de reisverslagen van *Kruyt* in chronologische volgorde door, dan constateert men dat er, gedurende zijn Indische jaren, verscheidene perioden zijn geweest waarin hij voortdurend trekkende was, en men verwondert zich hoe hij, in dit zo op het actieve gerichte leven, de tijd en vooral de rust heeft kunnen vinden om voor zijn zo omvangrijke publicaties al was het alleen maar het materiële schrijfwerk te doen. *Kruyt* had zich een aparte tijd-economie eigen gemaakt, en hij is die blijven toepassen tot het eind van zijn leven toe.

Ook buiten Celebes heeft hij gewerkt, zij het niet op even intensieve wijze. Enige malen kreeg hij gelegenheid om voor studiedoelinden verschillende delen van de Archipel te bezoeken; de laatste van deze reizen heeft hem in staat gesteld om in 1922 en 1923 uitvoerige mededelingen te doen over de bevolking van Mentawai, over de Soembanezen, de Timorezen en de Rotinezen.

Ongetwijfeld is het door een natuurlijke aanleg dat *Kruyt* tot zijn volkenkundige onderzoekingen is gekomen. Op Celebes als zendeling werkend, werd hij vanzelf de beschrijver van de beschavingen waarmee hij daar in aanraking kwam. Geduldig en scherp waarnemer, bezat hij tevens in hoge mate de gave om snel het vertrouwen van de inheemse bevolking te winnen; deze moet gemakkelijk hebben ingezien, dat het geen ijdele nieuwsgierigheid was die hem dreef, maar dat hij iemand was die ernst maakte met alles

wat hij te zien en te horen kreeg. Hoewel zijn belangstelling altijd voornamelijk is blijven uitgaan naar de voorstellingen en gedragingen die in direct verband staan met de godsdienst, zijn in zijn werken de gegevens over wat men de materiële cultuur noemt, niet minder uitvoerig en nauwkeurig. Onder de eerste korte mededelingen die hij publiceert, zijn er over de bewerking van boombast tot kledingstof bij de Toradjas, en in 1905 geeft hij, samen met *Adriani*, over deze industrie een monografie die nog altijd het beste is wat wij er over bezitten. Over theoretische overwegingen die hem bij zijn werk hebben geleid, heeft *Kruyt* nooit uitvoerig gesproken; hij voelde zich daartoe niet geroepen en liet dit liever aan anderen over. Voor het doel dat hij in de eerste plaats nastreefde, heeft hij er blijkbaar geen grote betekenis aan toegekend. Dit doel schijnt eenvoudig; het is altijd, naar zijn eigen woorden, een positieve voorstelling der feiten, en de methode die hij daarbij te volgen had, moet hem vanzelfsprekend zijn voorgekomen. In deze houding, hoe voortreffelijk die overigens op zichzelf is, lag ook een gevaar. Zij kon leiden, en heeft ook inderdaad wel geleid, tot een zekere miskennis van wat als het eigenlijke voorwerp van het onderzoek moet worden beschouwd. De sterke belangstelling voor een objectieve weergave van de afzonderlijke feiten heeft als keerzijde een mindere aandacht voor de beschaving als essentiële eenheid, terwijl toch eerst binnen het cultuurverband de verschijnselen zich vertonen in hun specifieke aard. Het valt niet te ontkennen dat, in *Kruyt's* ethnografieën, het beeld der beschaving als innerlijk samenhangend geheel enigszins vaag blijft; de verschillende hoofdstukken staan vaak vrij los naast elkaar.

Zijn meest persoonlijke werk heeft *Kruyt* geleverd met zijn beschrijving van de godsdienstige verschijnselen. Hier wordt zijn groepering der gegevens beheerst door een eigen opvatting omtrent wat hij daarin als het fundamentele beschouwt; en deze opvatting is ook hierom belangrijk, daar hij zich hierbij vertoont niet alleen als goed waarnemer, maar ook als zelfstandig onderzoeker die eigen inzicht plaatste tegenover dat van een voorganger wiens gezag hij steeds hoog is blijven stellen. Hij spreekt zich hierover

reeds uit in de inleiding op zijn boek over het animisme. Ook met dit werk beoogt hij in de eerste plaats feiten mee te delen; het moet de, volgens hem nodig geworden, aanvulling brengen op de documenten die de grondslag vormen van *Wilken's* geschrift over dit onderwerp. Maar tevens voelt hij zich genoopt, bij de waardering van de gegevens, op enkele punten van *Wilken* af te wijken, en twee daarvan, die trouwens nauw met elkaar samenhangen, zijn gebleken belangrijk te zijn. Hij spreekt met nadruk zijn mening uit dat voor de Indonesiër het begrip „ziel” niet zo eenvoudig is als men tot hier toe heeft aangenomen. De Indonesiër — zo luidt zijn stelling — kent niet één ziel, maar neemt in elk mens het bestaan aan van twee zielen die hij in de terminologie consequent van elkaar onderscheidt en die voor hem ook geheel verschillende voorstellingen zijn. Volkomen nieuw was deze these niet; ook aan *Wilken* was het al bekend dat de volken van de Archipel het bestaan van meerdere zielen aannemen, en ook, meer in het bijzonder, *twee* zielen onderscheiden. Maar essentiële betekenis kent *Wilken* daar niet aan toe; naar zijn mening zijn de voorstellingen zo vaag dat ze onmerkbaar in elkaar overvloeien. Het nieuwe in *Kruyt's* opvatting is dat hij het accent heeft gelegd op het principiële onderscheid van de beide zielen en hiervan een voornaam steunpunt heeft gemaakt voor al zijn verdere beschouwingen. De diepere grond van dit dualisme en de verhouding waarin de voorstellingen tot elkaar staan, zijn ook hem weliswaar niet duidelijk geworden; uitwendige waarneming leidt hem er toe aan te nemen, dat de ene ziel uitsluitend betrekking heeft op het aardse leven van de mens, terwijl van de andere ziel eerst sprake is bij of na de dood.

Het andere punt waarin hij zich afkeert van de gangbare animistische theorie is het volgende. De mening dat de oorsprong van het zielebegrip, en daarmee van alle godsdienstige voorstellingen, te zoeken is in het persoonlijkheidsgevoel van de individuele mens, kan hij in haar algemeenheid niet aanvaarden. Volgens zijn waarnemingen is de term „ziel”, wanneer men daarmee een persoonlijk wezen wenst aan te duiden, alleen toepasselijk op de dodenschim;

het geestelijk principe echter waardoor de mens tijdens zijn leven geactiveerd wordt, blijkt uiterst zwak geïndividualiseerd; het is eigenlijk niet meer dan een deel van een algemene kracht die homogeen in alle wezens en dingen werkzaam is. En ter aanduiding van deze onpersoonlijke, algemene kracht stelt hij nu de term „zielestof” voor. — Zowel het door *Kruyt* gemaakte principiële onderscheid tussen de beide zielen als het woord „zielestof” hebben nogal critiek uitgelokt, maar het voortschrijdend wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond, dat hij de aandacht had gevestigd op gewichtige feiten. In 1915 kwam hij, door *Van Ossenbruggen's* belangrijke verhandeling over „Het primitieve denken, zooals dit zich uit voornamelijk in pokengebruiken op Java en elders”, in kennis met de denkbeelden die *K. Th. Preuss* had uiteengezet in zijn „Der Ursprung der Religion und Kunst”, en het moet hem een voldoening geweest zijn daarin een deel van zijn eigen inzichten terug te vinden. Terstond was hij dan ook paraat om, in de zoëven reeds genoemde verhandeling „Measa”, het bestaan van een Indonesisch geloof in een algemene, onpersoonlijke kracht nogmaals met een indrukwekkend aantal gegevens aan te tonen. Van nu af sluit hij zich nauw bij *Preuss* aan; hij verbreekt — naar huidig inzicht, al te haastig — elk verband tussen het mana-geloof en het zielebegrip, en de term „zielestof” laat hij varen. „Ziel” is voortaan voor *Kruyt* uitsluitend het geestelijk wezen dat na iemands dood van hem voortbestaat; al die voorstellingen die met het mana samenhangen, beschouwt hij als resten uit een oudere, „prae-animistische” cultuurphase.

Aan deze zienswijze heeft *Kruyt* zich verder gehouden; zij komt uit zijn werk steeds naar voren en zij heeft hem in staat gesteld om, bij de bestudering van bepaalde verschijnselen, nuttige, zij het dan ook niet definitieve, resultaten te bereiken. Ik denk bijv. aan zijn verhandeling over „Het stamfeest op Midden-Celebes” (1935). Dat hij, in 1906, en ook in 1918, er niet in slaagde om tot volledig inzicht te komen in de aard en de onderlinge verhouding van de beide gewijde principes waarvan hij het bestaan in de voorstellingen der Indonesische volken had aangetoond, kan hem zeker

niet ten kwade worden geduid. Men kan zeggen dat dit toen onmogelijk was. Eerst later, onder invloed van een nieuwer cultuurbegrip, kon het verband van de verschijnselen worden doorzien en een standpunt worden bereikt dat recht doet zowel aan *Wilken's* opvatting van de essentiële eenheid der menselijke ziel als aan het dualisme waaraan *Kruyt* terecht zo grote betekenis toekent, en dat tevens aan een, gelijktijdig aanwezig, mana-geloof zijn volle betekenis laat. Het blijft niettemin *Kruyt's* verdienste dat hij zelfstandig en reeds vroeg de aandacht gevestigd heeft op Indonesische feiten die tot een herziening van de oude theorie van het animisme moesten leiden.

Op een geheel ander terrein heeft *Kruyt* zich bewogen met zijn onderzoek naar de oorzaken van de opvallend gemengde samenstelling van de bevolking van Midden-Celebes, van welk verschijnsel hij ook in de structuur van de beschaving de weerslag aanwijsbaar acht. Zijn bijzondere belangstelling in dit onderwerp moet gewekt zijn door het in 1918 verschenen boek van *W. J. Perry* over de zogenaamde megalithische cultuur van Indonesië. Zijn aanknopingspunten zoekt hij dan ook in de vrij talrijke, op Celebes gedane, oudheidkundige vondsten. Deze zijn van tweeërlei aard, en de vindplaatsen van beide soorten vallen slechts ten dele samen. De ene groep wordt gevormd door ruw uit steen gehouwen voorwerpen, waarvan sommige waarschijnlijk voor het bijzetten van doden hebben gediend; de andere groep bestaat uitsluitend uit lijkurnen, doch van gebakken aarde. *Kruyt* beschouwt deze voorwerpen, waarover de huidige bevolking geen inlichting meer vermag te geven, als afkomstig uit twee verschillende beschavingen die geen van beide op Celebes autochtoon waren. Door een betoog dat niet in korte woorden kan worden samengevat, komt hij tot de onderstelling dat in zeer oude tijd Celebes, dat toen bewoond moet zijn geweest door een bevolking van overwegend Melanesisch type, overstroomd is door de immigratie van een uit het noorden, van overzee gekomen volk van ander ras, dat hij de „Steenhouters” noemt; later zou, van het zuiden uit, een andere invasie hebben plaats gehad, waarschijn-

lijk van gehindoeïseerde Javanen, die de kunst van het pottenbakken verstonden; deze „Pottenbakkers” zouden met de „Steenhouwers” in contact zijn gekomen en ze ook hebben onderworpen. *Kruyt* geeft zijn hypothese onder de nodige reserve, maar uit zijn beschouwingen spreekt toch een sterke innerlijke overtuiging. Voor de niet in de behandeling van dergelijke problemen gespecialiseerde lezer is het niet mogelijk zich een oordeel te vormen over alle aangevoerde argumenten; wel blijft de indruk over dat, waar *Kruyt* details ter sprake brengt en bijv. ook de aard van het hoofdelingschap en het ontstaan der standen bij de Toradjas in direct verband brengt met de ontmoeting van twee elkaar vreemde bevolkingselementen, hij de eigen ontwikkelingsmogelijkheden die in iedere beschaving aanwezig moeten worden geacht, heeft onderschat.

De kleinere geschriften van *Kruyt* onderscheiden zich in opzet en betoogtrant niet van zijn grote werken. De verhandeling over „Het stamfeest op Midden-Celebes” noemde ik reeds, en ik dien hier ook nog te wijzen op zijn Akademie-voordracht over „Kopen in Midden-Celebes” (1923). Hierin vestigde hij de aandacht op een verschijnsel dat toen in Indonesië nog weinig was opgemerkt en in ieder geval nog zeer onvoldoende onderzocht. Hij laat zien, hoe in de Toradja-samenleving kopen bijwijlen een andere betekenis heeft dan men verwacht; het economisch verkeer blijkt, ook thans nog, niet geheel vrij te zijn, doch ten dele te bestaan in een plichtmatige uitwisseling van dingen die niet worden geschat naar hun gebruikswaarde, maar naar een andere, geestelijke, betekenis. Zijn uiteenzettingen passen geheel in de, juist in die tijd sterk naar voren gekomen belangstelling voor het vraagstuk van de nauwe samenhang, in archaische gemeenschappen, van de economische activiteit met de godsdienstige voorstellingen. *Marcel Mauss* heeft dan ook niet nagelaten om, in zijn bekend „Essai sur le don”, op de door *Kruyt* opgemerkte feiten te wijzen.

Toen hij in 1932 Celebes voorgoed verliet, was *Kruyt* in het volle bezit van zijn werkkraft. In de jaren die onmiddellijk aan zijn vertrek voorafgingen, voltooide hij nog, te zamen met Mevr.

Adriani-Gunning en dr *S. J. Esser*, de vertaling in het Bare'e van dat gedeelte van het Nieuwe Testament waaraan *Adriani* zelf niet meer was toe kunnen komen. In Nederland teruggekeerd, stelde hij zich terstond beschikbaar voor een docentschap aan de Nederlandse Zendingsschool, maar vooral ging hij zich wijden, eerst aan de bewerking van het enorme materiaal waaruit het boek over de West-Toradjas ontstaan is, daarna aan de voorbereiding van een tweede, bijgewerkte editie van de grote ethnografie van de Bare'e-sprekers. Zijn aanvullingen op laatstgenoemd werk beschouwde *Kruyt* als belangrijk; wellicht heeft hij heimelijk nog gehoopt ook daarvan nog een drukproef onder de ogen te krijgen; verwacht heeft hij het zeker niet. Hiermee was dan eindelijk de taak af; de bij uitstek werkzame kreeg vacantie. In de laatste tijd van zijn leven sprak hij, in de kring van zijn vakgenoten, daar herhaaldelijk over; blijkbaar voelde hij zich in zijn rust wat onwennig, maar toch ook dankbaar ontheven te zijn van een last die hem was begonnen te drukken. Lang heeft deze vacantie niet geduurd. Op 19 Januari is het einde gekomen, geheel onverwacht, genadig, zonder ziekbed.

Met *Kruyt* — zendingsman, bijbelvertaler, geographisch en volkenkundig onderzoeker — is een figuur heengegaan die in brede kringen van het Nederlandse volk bekendheid en hoog aanzien genoot. De Utrechtse Universiteit erkende zijn wetenschappelijke verdiensten door de toekenning, in 1913, van het eredoctoraat in de theologie. Hier was het mijn bedoeling in het bijzonder licht te doen vallen op het vele en zeer belangrijke werk dat hij heeft verricht voor de vermeerdering van onze kennis der Indonesische beschavingen.

W. H. RASSERS.